

Կանաչ առավոտ

Երբ արևը մայր մտավ, նա նստեց արահետի մոտ և պարզ ընթրիք պատրաստեց, հետո պատան-պատան բերանը տանելով և մտածկոտ ծամելով՝ լսում էր, թե ինչպես է ճտճտում կրակը: Մի օր էլ անցավ, հար և նման մյուս երեսունին՝ առավոտից կոկիկ ու համաչափ փոսեր փորել, հետո սերմեր ցանել, ջրել թափանցիկ ջրանցքների ջրով: Հիմա հոգնատանջ, կապարի պես ծանրացած մարմնով նա պառկել, նայում էր երկնքին, որտեղ մութի մի երանգին հաջորդում էր երկրորդը:

Նրա անունը Բենջըմին Դրիսքըլ էր: Նա երեսունմեկ տարեկան էր: Մի ցանկություն ուներ, որ Մարսը կանաչի, ծածկվի սաղարթախիտ բարձր ծառերով, որոնք օդ, շատ օդ կստեղծեն: Թող նրանք աճեն տարվա բոլոր եղանակներին, գովացնեն քաղաքը ամառվա տապին, պատսպարեն ձմեռային քամիներից: Ինչ ասես, որ չեն կարող անել ծառերը... Նրանք բնությանը գույներ են հաղորդում, սովեր տալիս, հողից բերք ստանում կամ դառնում են մանկական խաղերի թագավորություն, ուր կարելի է մագլցել, խաղալ, կախվել ճյուղերից... Հրաշք, որ սնունդ և ուրախություն է պարգևում, ահա թե ինչ է ծառը: Բայց ամենից առաջ ծառը կենաց աղբյուր է և մեղմ խշշոցի աղբյուր, որը շոյում է ականջներդ, գիշերը օրոր շրշում, երբ պառկած ես լինում ձյունաճերմակ անկողնում...

Նա պառկած լսում էր, թե ինչպես մուգ գույնի հողը հավաքում է իր գորությունը, սպասում է անձրևի, որ չկա ու չկա... Ականջը հողին հպած՝ նա լսում էր գալիք տարիների քայքը և տեսնում էր, թե ինչպես այսօր ցանած սերմերը կանաչ շիվեր են արձակում ու ձգվում վեր, երկինք, սաղարթ տալիս, և ողջ Մարսը դառնում է արևոտ ու պայծառ անտառ:

Վաղ առավոտյան, երբ դալուկ արևը հագիվ դուրս է գալիս բլուրների վրա, նա ոտքի է ելնում, արագ խփշտում է տաք նախաճաշը, հանգցնում ածխակոթերը, շալակում է ուսապարկը և տնկում, զգույշ հարթեցնում հողը, ջրում և քայլում առաջ, սուլելով ու նայելով պարզկա երկնքին, որը կեսօրին ավելի պայծառ է դառնում ու ավելի տաքացնում...

- Քեզ օդ է հարկավոր, – ասաց նա իր վառած օջախին: Խարույկը կենդանի, վառվառն ընկեր է, որը կատակով խաժում է մատներդ, իսկ ցուրտ գիշերներին տաք

ննջում է կողքիդ՝ քնկոտ վարդագույն աչքերը կկոցած...– Մեզ բոլորիս օղ է հարկավոր:
Այստեղ, Մարսի վրա օդը նոսր է, շատ շուտ հոգնում ես, ինչպես Անդերում,
Հարավային Ամերիկայում: Շնչում ես ու չես հազե՛նում, ոչ մի կերպ չես հազե՛նում:

Նա շոշափեց կրծքավանդակը: Ինչպե՛ս էր լայնացել երեսուն օրվա ընթացքում:
Այո՛, այստեղ պետք է կամ խոր շնչես, որ թոքերդ ընդարձակես, կամ ավելի շատ ծառ
տնկես:

- Ահա թե ինչու եմ այստեղ,— ասաց նա:

Կրակը ճայթյուն արձակեց:

- Դպրոցում մեզ պատմում էին Ջոնի Ափլսիդի մասին: Թե ինչպես էր նա շրջում
Ամերիկայում և խնձորենիներ տնկում: Իմ գործն ավելի կարևոր է: Ես անկում եմ
կաղնիներ, ծփիներ, թխկիներ և այլ ծառեր՝ կաղամախի, շագանակենի, մայրի: Ես ոչ
թե պտուղներ եմ ստեղծում ստամոքսի համար, այլ՝ օղ թոքերի համար: Մարդու
հավատը չի գալիս, թե որքան թթվածին կավելանա, երբ վերջապես աճեն այդ բոլոր
ծառերը:

Նա հիշեց Մարս հասնելու առաջին օրը: Ուրիշ հազարավորների նման դիտում
էր մարսյան խաղաղ առավոտը և մտածում. «Ինչպե՛ս եմ վարժվելու այստեղ: Ի՞նչ եմ
անելու: Իմ սրտով աշխատանք կգտնե՞մ»:

Եվ կորցրեց գիտակցությունը:

Ինչ-որ մեկը նրա քթին անուշադրի սպիրտով լի սրվակ մոտեցրեց, Նա հազաց
և ուշքի եկավ:

- Ոչինչ, կկազդուրվեք,— ասաց բժիշկը:

- Իսկ ի՞նչ կատարվեց ինձ հետ:

- Այստեղ օդը շատ նոսր է: Ունանք դժվար են հարմարվում: Հավանաբար, դուք
պետք է Երկիր վերադառնաք:

- Ոչ,— նա նստեց, բայց նույն պահին էլ աչքերը մթնեցին, և Մարսը կարծես
փախավ ոտքերի տակից: Ռունգերը լայնացել էին, նա թոքերին ստիպում էր
ազահորեն ներս քաշել դատարկությունը:– Ես կվարժվեմ: Ես պետք է մնամ:

Նրան հանգիստ թողեցին: Նա պառկել էր, շնչում էր, ինչպես ավազին ընկած
ձուկը և մտածում. «Օ՛ղ, օ՛ղ, օ՛ղ: Նրանք ինձ ուզում են ետ ուղարկել օղի պատճառով»:

Եվ շրջեց գլուխը, որպեսզի տեսնի Մարսի հովիտներն ու բլուրները: Նայեց և տեսավ, որ աչքը ինչքան կտրում է՝ ոչ մի ծառ չկա: Չորս կողմը համատարած արգավանդ սևահող էր, բայց ոչ մի կանաչ շյուղ: «Օ՛ դ, – մտածում էր նա՝ աղմուկով ներս քաշելով անգույն դատարկությունը, – օ՛ դ, օ՛ դ»: Նույնիսկ բլուրների գագաթներին, ստվերոտ լանջերին, նույնիսկ գետափին՝ ո՛չ ծառ կար, ո՛չ խոտ: Պատասխանը ծնվեց ոչ թե գլխում, այլ կոկորդում և թոքերում: Եվ այդ միտքը մի ումպ մաքուր թթվածնի պես իսկույն գորացրեց նրան: Ծառեր ու խոտ: Նա նայեց իր ձեռքերին և ավերը վերև շրջեց: Նա խոտ կցանի և ծառ կտնկի: Ահա նրա աշխատանքը՝ պայքարել այն ամենի դեմ, ինչը կարող է խանգարել իր այստեղ մնալուն: Ինքը հատուկ պատերազմ կհայտարարի Մարսի դեմ՝ կենսաբանական պատերազմ: Հնագույն մարսյան հողի բույսերը միլիոնավոր հազարամյակների ընթացքում այլասերվել և ոչնչացել էին: Իսկ եթե տնկեր նոր տեսակներ, երկրագնդում աճող ծառեր՝ ճյուղառատ պատկառուկներ, լացող ուռիներ, մագնոլիաներ, հզոր էվկալիպտներ... ի՞նչ կլինի: Միայն ենթադրել կարելի է, թե ինչ հանքային հարստություններ է թաքցնում այստեղի հողը, որովհետև հին պարտեզները, ծաղիկները, թփերը և ծառերը ուժասպառվելուց էին ոչնչացել:

- Ես պետք է ոտքի կանգնեմ, – բացականչեց նա, – պետք է տեսնեմ
Կազմակերպչին:

Ամբողջ կես օր Կազմակերպչի հետ որոշում էին, թե որ բույսերը կարելի է աճեցնել: Ամիսներ, եթե ոչ տարիներ են հարկավոր, որպեսզի սկսեն տնկիներ գցել: Մննդամթերքը սառած վիճակում թոչող սառցալուլանների մեջ բերվում է Երկրից: Միայն մի քանի սիրողներ հիդրոպոնիկ եղանակով այգիներ են աճեցրել:

- Այնպես որ առայժմ ինքնուրույն գործենք, – ասաց Կազմակերպիչը, –
հնարավորին չափ սերմեր կհայթայթենք, նաև՝ որոշ գործիքներ: Հիմա հրթիռներում նեղվածք է: Քանի որ առաջին ավանները հանքերի հետ են կապված, վախ ունեմ, որ կանաչ տնկարկների ձեր ծրագիրը հաջողությամբ չպսակվի:

- Բայց դուք ինձ թույլ կտա՞ք:

Նրան թույլատրեցին, հատկացրին մի մոտոցիկլ: Նա ծանրոցատեղը լցրեց սերմերով ու տնկիներով, գնում էր ամալի հովիտները, թողնում էր մոտոցիկլը և աշխատելով, ոտքով ւտաջ էր շարժվում:

Այդ ամենը սկսվեց երեսուն օր առաջ, և այդ օրից սկսած՝ նա ոչ մի անգամ ետ չէր նայել: Ետ նայել կնշանակեր՝ ընկճվել: Անսովոր չոր եղանակ էր և հազիվ թե որևէ սերմ ծլած լիներ: Չորս շաբաթվա ջանքերը ապարդյո՞ւն: Նա նայում էր միայն առաջ,

առաջ էր շարժվում ընդարձակ, արևոտ հովտով՝ ավելի ու ավելի հեռանալով Առաջին քաղաքից և սպասում, սպասում էր, թե երբ է անձրև տեղալու:

... Նա ծածկոցը քաշեց ուսերին, չոր բլուրների վրա կուտակվում էին ամպերը: Մարսը անկայուն է, ինչպես ժամանակը: Արևախառն բլուրները պատվում էին գիշերային սառնությամբ, և նա մտածում էր հարուստ սևահողի մասին՝ այնքան սև ու փայլուն, որ քիչ էր մնում ինքն իրեն կոշտուկների վերածվել, մտածում էր սրսուռ հողի մասին, որից կարող էին լոբու ահռելի ցողուններ աճել, պատիճներից հսկայական չտեսնված հատիկներ թափվեին ու դրդագնեին հողը:

Կիսանիրի խարույկը մոխրանում էր: Օդը շարժվեց, հեռվում կարծես սայլ էր դրդում՝ ամպրոպ էր: Անսպասելի խոնավության հոտ եկավ: «Այս գիշեր,— մտածեց նա և ձեռքը մեկնեց ստուգելու՝ անձրև գալի՞ս է, թե ոչ,— այս գիշեր»:

Ինչ-որ բան ընկավ հոնքին: Նա արթնացավ:

Քթի վրայից դեպի շրթունքը սահեց մի կաթիլ: Երկրորդն ընկավ աչքը և մի պահ մշուշեց այն: Երրորդը դիպավ այտին:

Անձրև...

Մառը, փաղաքուշ, թեթև թափվում էր բարձր երկնքից, ինչպես կենաց հեղուկ, որ բուրում էր կախարդանքով, աստղերի, օդի բույրերով, որ իր հետ բերում էր սև փոշի, լեզվի վրա նույն համն էր թողնում, ինչ հին խերեսը:

Անձրև:

Նա նստեց: Ծածկոցը իջավ, բամբակյա երկնագույն վերնաշապիկի վրա մութ բծեր երևացին: Կաթիլները հետզհետե խոշորանում էին: Խարույկն այնպիսի տեսք ուներ, կարծես մի անտեսանելի գազան կրակը տրորելով, վրան պար էր եկել, ու մնացել էր միայն թանձր ծուխը: Անձրև տեղաց: Հսկայական սև երկնակամարը հանկարծ ճեղքվեց վեց երկնագույն մասերի և փլվեց: Նա տեսավ տասնյակ միլիարդավոր շիթեր: Ցած թափվելիս նրանք օդում մնացին ճիշտ այնքան, որքան պահանջվում էր, որպեսզի էլեկտրական լուսանկարիչը պատկերելու համար որսա պահը: Նորից մառախուղ և ջուր, ջուր...

Նա թրջվել էր մինչև ոսկորները, բայց նստել ու ծիծաղում էր դեմքը վեր պահած, և կաթիլները զարնվում էին քունքերին:

Նա ծափ զարկեց, վեր թռավ և պտտվեց իր փոքրիկ ճամբարի շուրջը: Գիշերվա ժամը մեկն էր: Անձրևը գալիս էր երկու ժամ անընդմեջ, հետո դադարեց: Երևացին մաքուր լվացված աստղերը, պայծառ, ինչպես երբեք:

Բենջըմին Դրիսքըլը ցելոֆանե պայուսակից չոր հագուստ հանեց, հագավ, պառկեց և երջանիկ քուն մտավ:

Արևը դանդաղ դուրս եկավ բլուրների արանքից: Ճառագայթները պատնեշը հաղթահարելով՝ մեղմորեն շոյեցին գետինը և արթնացրին Դրիսքըլին:

Նա մի քիչ էլ ճմլկոտվեց վեր կենալուց առաջ: Մի ամբողջ ամիս, երկար ու շոգ ամիս աշխատել էր, աշխատել ու սպասել... Բայց այսօր ոտքի էլնելով, առաջին անգամ շրջվեց այն կողմը, որտեղից եկել էր:

Առավոտը կանաչ էր:

Որքան աչքը կտրում էր, դեպի երկինք էին ձգվում ծառերը: Ոչ թե մեկ-երկու, ոչ թե տասնյակ, այլ հազարավոր ծառեր, որ տնկել էր ինքը: Եվ ոչ թե մանր-մունր թփեր, բարակ շիվեր, այլ հզոր բներով, շենքերի բարձրության հսկայական ծառեր, կանաչ-կանաչ, վիթխարի, կլոր, փարթամ սաղարթով, որ արծաթավուն երանգ ուներ, քամուց շրջացող տերևներով, բլրալանջերին աճած ծառերի երկար շարքեր, կիտրոնի ծառեր ու լորենիներ, կարմրածառեր ու պատկառուկներ, կաղնիներ ու ծփիներ, թխկիներ, բարդիներ, թեղիներ, հաճարենիներ, խնձորենիներ, նարնջի ծառեր, էվկալիպտներ՝ աճած հորդ անձրևից և սնված օտար կախարդական հողով: Նրա աչքերի առջև նոր շյուղեր էին աճում, նոր բողբոջներ էին պայթում:

- Անհավանական է,- բացականչեց Բենջըմին Դրիսքըլը:

Բայց հովիտը և առավոտը կանաչ էին:

Հապա օ՛ղը...

Ամենուր, կենարար հոսանքի նման, ինչպես լեռնային գետ, հորդում էր թարմ օդը, թթվածինը, որ ստեղծում էին կանաչ ծառերը: Ուշադիր նայելիս երեւում էին դրանց վճիտ կոհակները; Թարմ, մաքուր, կանաչ, զով թթվածինը հովիտը դարձրել էր գետի ավազան:

Եվս մի վայրկյան, և քաղաքում կբացվեն դռները, մարդիկ դուրս կվազեն թթվածնի հրաշքին ընդառաջ, կուլ կտան, կշնչեն լիաթոք, այտերը կվարդագունեն,

քթները կսառչեն, թոքերը նորից ուժ կառնեն, սրտները կարագանան, իսկ հոգնած մարմինները կհանձնվեն պարի տարերքին:

Բենջըմին Դրիսքըլը խոր-խոր շնչեց խոնավ կանաչ օդը և ուշակորույս եղավ:

Մինչ նա ուշքի կգար, դեպի դեղին արևը ձգվեց էլի հինգ հազար ծառ: